

Müşahibimiz Respublika Xatirə Kitabı Redaksiyasının baş redaktoru, “Yada düşdü” jurnalının baş redaktoru və təsisçisi şair Nəzakət Məmmədova.

- Nəzakət xanım, Respublika Xatirə Kitabının necə araya-ərsəyə gəlməsi haqqında fikirlərinizi bizimlə bölüşməyinizi xahiş edirik.

- “Xatirə” sözü müqəddəs bir hissə, müqəddəs bir duyğudur. Qəlbinin ən dərinliklərində qoruyub saxladığın, budağından üzülüb düşmüş saralmış yarpaqdır. İllər keçsə də o yarpağın işığı içimizdədi, bizi göynədir, kövrəldir, için-için ağladır. Döyüşlərdə köksündən vurulan, torpağa düşən əsgər də o saralmış yarpaq timsalıdır.

Repressiya illərində, İkinci Dünya müharibəsində, müstəqillik illərimizin bəxtinə, qismətinə yazılan Qarabağ müharibəsində nə qədər doğmaları, əzizlərimiz həlak olub, izsiz-soraqsız itkin düşüb. Döyüşdə həlak olan, itkin və ya əsir düşən hər bir insan bir evin, bir ailənin sönən çirağıdır, bir ananın, atanın belinin sınımasıdır, bir gəlinin dul, bir uşağın yetim qalmasıdır. Siz indi düşünün, bir insanın ölümü və ya itkisi nə qədər faciələr yaradır.

Respublika Xatirə Kitabı vətənpərvərlik mövzusunda yazılmış ensiklopedik abidədir, yaddaş ağrısı, yaddaş məhkəməsidir. İttiham olunan, məhkəməyə çəkilən qanlı müharibələri törədən, insan qanına susayan quduzlaşmış insan cəlladlarıdır.

sun. Daha sonra bu siyahıya Əfqanıstan müharibəsində, Çernobıl faciəsində həlak olanların, itkin düşənlərin adları da daxil edildi.

- Sizin milli ruha, milli köklərə bağlı poeziyanızın mayasında vətəndaşlıq yanğısı, milli duyğular, hər bə nifrət motivləri güclüdür. Sevgi hissi daha geniş anlamda başa düşülür. Bütün bunlar hardan qaynaqlanır?

- Gözümü açandan evimizdə radio görmüşəm. Və o radio dalğalarında Arazın o tayında Ərdəbilini, Təbrizini axtaran atamın göz yaşını görmüşəm. Və sonralar kişilər ağlamaz deyənləri dönə-dönə qınamışam. Doğmalarından ayrı düşən, ürəyinə çalın-çarpaz dağ çəkilən insan ağlamaya bilirmi? Mən Vətən hissəsinin, vətən anlayışının nə qədər böyük, ağırlı, göynətli olduğunu atamın o yaşlı göz-lərində görmüşəm. O iliyə işləyən musiqilərə hönkür-hönkür ağlayan atamın dərini soruşmağa belə cəsarətim çatmayıb.

Böyüdükcə bu göz yaşlarının dədələrimdən miras qaldığını anladım. Yurd həsrəti ilə dünyasını dəyişən atama elə yazığım gəlirdi ki, indi mənə için-için ağladan bu gecikmiş göz yaşlarıdır. Keşke sağlığında onun bağlı kitab kimi içini pörşələyən vətən dərini vərəq-vərəq çevirəydim. Mən bu ağırlı yazdığım “Ərdəbilim” şeirində vermişəm. Yazılarımdakı vətən sevgisi, həsrət, ayrılıq, hicran burdan qaynaqlanır. Əslində? Azərbaycanın taleyi başdan-baş ağırdı, göynəyən, qan sızan yaralardı. Dəmirqazı

yenidən qayıdıram. Atama və anama bağlılığım onları itirəndə mənə daha çox yaraladı. Həyatda qazandıqlarımla yanaşı, itirdiklərim də çox oldu. Buna görə də içimdəki nisgilli heç bir zaman qova bilmirəm. Qovsam da gedən deyil, o mənə ömürlük yol-yoldaşımıdır. Bir də ki, dərd şairin güc aldığı dayaq nöqtəsidir.

- Bilirik ki, siz həm də “Yada düşdü” jurnalının baş redaktorusunuz. İşləriniz, çox güman ki, yetərincədir... Üstəlik gündəlik məişət qayğıları, ev-əşik və s. Bütün bu işlər yaradıcılığınıza vaxt ayırmağa imkan verirmi?

- Mən “Yada düşdü” jurnalında özümü tapmışam. Bura mənə isti ocağımdır. Kitablarımın çap olunmasından sonra keçirdiyim sevincdən daha çox jurnalın hər sayı işıq üzə gələndə sevinirəm. Hər yeni sayda sevincimin birə beş artmasının əsas səbəbi onu yarıda qoymamağım, onu sabahlara aparmamağımıdır. Bu jurnal sanki mənə körpəmdir. Ana da balasını atarmı? Sanki biz bir-birimizin əlində tutub addımlayırıq. Artıq birlikdə 10-cu ilə qədəm qoymuşduq. Sevinirəm ki, jurnalımızın böyük auditoriyası var.

- “Tələ qapısı” şeirində insan ömrünün fəsil-fəsil olduğunu qeyd edirsiniz. İndi yaradıcılığınızda hansı fəsil yaşayırsınız?

- Bütün fəsilləri sevməyimə baxmayaraq, mənə ən doğması elə payızdır. Düşünürəm ki, doğulandan payız fəsilindəyəm. Məncə, ömrü bir fəsilə ad-

*Allah eləməsin sən olmayasan
Gətirəm birisin dolanış üçün.
Necə dolanaram, evdə, eşikdə,
Bu təzə oyunum, bu təzə mərəm -
Belkə tələsərəm, heç tələsmərəm -
İlk dəfə pilləni necə qalxaram
İlk dəfə qapını açaram necə,
İlk dəfə o gözə necə baxaram -
İllah ki ruhun da baxa dalımca
Kimin halı olar mənə halımca?*

Bu şeiri oxuyan kimi gözümde yaş sel oldu. Bir insan kimisə itirmədən onun xofu ilə yaşayırısa bu necə şair olmasın? Başqa sevdiyim şairlərdən Zəlimxan Yaqubun adını çəkə bilmərəm. Dilinin saflığı, şirinliyi, axar-baxarlığı, səmimiyyəti insana zövq verir. Vaqif Səmədoğlunun, Məmməd Arazın, Ramiz Rövşenin, Nüsrət Kəsəmənlinin şeirlərini də qeyd etməliyəm. Çağdaşımız olan şairlərdən Elçin Mirzəbəyli, Şəhriyar del Gerani, Fərid Hüseyni bəyənirəm.

- Vətənin ağrı-acılarını təsvir etməklə yanaşı, qələbəyə, zəfərə doğru səsləyən şeirlərinizdən sizə ən doğma hansı gəlir?

- Ən doğma şeirim “Darıxıram, ay ana” şeiridir. Canım onun üçün and yeri idi. 10 ildən sonra dünyaya gəldiyim üçün çox sevdiyi mənə. Deyə bilmərəm ki, öz istəyimə görə yox, onun isteklərinə görə yaşamışam. Hətta ondan ötrü öz arzularımı ürəyimdə dəfn etmişəm. Ona bağlı olmağım, bəlkə də atama tez itirməyimlə bağlıdır.

*Səndən aldığım dərslər
Hər gün gəlir dadıma.
Sənsiz qar yağır
Gül açan baharıma
Darıxıram, ay ana.*

- Sifarişlə və ya hansısa müsabiqəyə təqdim etmək üçün şeir yazmırsınız?

- Həyatımda bircə dəfə sifarişlə şeir yazmışam. Əslində onu heç sifarişlə də andırmıram. Nahid müəllimin xahişi ilə “50 yaşım” şeirini qələmə aldım. Nahid müəllimlə jurnalın növbəti sayını hazırlayarkən dedi ki, yaşına aid bir şeir yaz. Firuz Mustafa deyir ki, qadında gərəkdir elə bir cəsarət ola, yaşını etiraf eləyə bilər. 50 yaş mənə üçün uşaq vaxtı çox uzaq kimi gəlirdi. Yaşın üstünə yaş gəldikcə insan bunu hiss etmir. Amma qaçılmaz realıqdır.

- Milli qürurun, mərdliyin aşılmasında, sizcə, vətənə bağlı olan poeziyanın rolu nə dərəcədədir?

- Vətənpərvərlik hissələrinin aşılmasında poeziyanın rolu əvəzsizdir. Böyük Vətən müharibəsi vaxtında yazılan şeirlərin ön və arxa cəbhədə vurulan əsgərlərdə necə bir ruh yüksəkliyi yaratdığı dənılmaz faktıdır. Günümüzdə bu mövzuda yazılan nümunələr yetəri qədərdir. Gənclərimiz milli ruhda böyüməli, hər zaman səfərbərliyə hazır olmalıdır. Amma döyüşkən poeziyaya da hər zaman ehtiyac var.

- Sizin baş redaktoru olduğunuz “Yada düşdü” jurnalı ilə Tehrandə ana dilində çap olunan “Xudafərin” jurnalı arasında qardaşlıq körpüsü var. Bu əlaqələr haqda nə deyə bilərsiniz?

- Söz elə körpüdür. Bir dəfə Xalq şairi Nəriman Həsənzadə dedi ki, “Xudafərin” jurnalı o taylı qardaşlarımızın səsi-sədasıdır. Ana dilimizin çarçısıdır. Yaxşı olar ki, o taylı bu taylı iki jurnal-qardaş dərgiləri Araz üstə körpü olmaqla yanaşı elə könlülərin də körpüsü olsun. Ağıllı məsləhətə, ustad sözünə nə deyəsən. O vaxtdan bəri iki qardaş jurnal tez-tez bir-birinin qonağı olur.

*“Qoy birləşib bir can olsun
O sahil də, bu sahil də”.*

İyul ayında “Xudafərin” jurnalının mənə həsr olunmuş xüsusi sayı işıq üzə gəldi.

**Söhbətəşdi:
Xanım Aydın, Fərqanə Qədimova**

Dərd şairin güc aldığı dayaq nöqtəsidir

Nəzakət Məmmədova: “Atamın göz yaşlarında xalqımızın faciəsini gördüm...”

Respublika Xatirə Kitabında 1941-1945-ci illərdən başlayaraq bütün müharibələr, münafiqşələr, müstəqilliyimiz, Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdə həlak olmuş bütün şəhidlərimizin adları əbədiləşib. Əlifba sırası ilə tərtib olunan Xatirə Kitabının 16 cildi artıq işıq üzə görüb.

Son iki ildə Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti və Dövlət Komissiyası ilə birlikdə əsir və itkin düşmüş insanlarımız haqqında kitab hazırlayıyıq. Əməkdaşlarımızın bu kitabı hazırladığı zaman keçirdikləri sarsıntılar, ürək ağrılarına göz önünə gətirin. Əsirlərdə olan, işgəncələrə, cinsi istismara, insanlıq adına sığmayan vəhşiliklərə məruz qalan bizim vətəndaşlarımızı. Zülme, istismara, məşəqqətlərə dözən bu insanların bir çox elə bilir ki, artıq Azərbaycan adlı bir ölkə yoxdur. Bu təbliğati, bu vəhşiliyi törədən erməni faşizmidir. Kitabın birinci cildi artıq işıq üzə görüb. İkinci cildi isə oktyabr ayında çap ediləcək. Dörd cildə nəşri nəzərdə tutulan bu kitab, əslində? yaxın gələcəkdə erməni faşizminin üzünə oxunacaq ittiham aktıdır. Bu, qanlı, faciəli tariximizdir. Onu yazıb üzə çıxarmaq günün ən aktual, ən vacib məsələlərindən biridir.

Respublika Xatirə Kitabı Redaksiyasının ən maraqlı, geniş auditoriya qazanmış layihələrindən biri də “Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz” layihəsidir. Burda Qarabağ uğrunda, yurdumuzun bölünməzliyini uğrunda şəhid olmuş, itkin düşmüş cəsur oğullarımız tərənnüm olunur. Tanınmış publisistlərin qələmə aldığı bu kitabların materialları əvvəlcə hissə-hissə “Bakı-Xəbər” qəzetində çap edilir.

Hazırda bu silsilədən olan üçüncü kitabımız nəşrə hazırlanır.

Keçmiş SSRİ dövründə İkinci Dünya müharibəsində həlak olan, itkin düşənlərə dair ensiklopediya hazırlanırdı. Bizim respublikamız üçün nəzərdə tutulmuş 20 cildə cəmi 3 cild çap olunmuşdu. Və biz belə qərara gəldik ki, növbəti cildlərdə Qarabağ uğrunda döyüşlərdə şəhid olmuş, itkin düşmüş həmvətənlərimizin adları da bura əlavə olun-

pı Dərbənd dərdi, Göyçə dərdi, Borçalı dərdi, Cənubi Azərbaycan dərdi, üzüyümüzün qaşığı olan Qarabağ dərdi...

Dünyanın ən dəhşətli qətləmini - Xocalı faciəsini yaşayan, canlı şahidi olan insan necə olmalıdır? Bizim sevgimizin mayasında, nüvəsində dərd var. Vətəndaşlıq yanğısı o dərddən qaynaqlanır. Mənim “Dərd” şeirimdə əslində şəxsi məhəlli dərd deyil, daha böyük anlamda başa düşülən vətən dərdir.

- “Şəhid zirvəsi” poemasında diqqəti çəkən məqamlardan biri də sənəyə aid etdiyiniz, əslində isə əsgərin daxil olmağını özündə ehtiva edən bir çox xüsusiyyətlərə onu sanki bir obraz - lirik qəhrəmana çevirirsiniz. Nə üçün bu xüsusiyyətlərin təsvirində digər məkanlar deyil, məhz sənəyə lirik qəhrəmana çevirilir?

- Vətən sənəyə və onun yaratdığı sərhəddən başlayır. Hər zaman deyirəm ki, insanın qəlbinin içində də mütəq sənəyə olmalıdır. Əgər sən bu hissi özündə yaşaya bilmirsənsə, qəhrəmanında da heç vaxt canlandıra bilməzsən. Bizim üçün uşaqlıq illərində ucsuz-bucaqsız Sovet İttifaqı var idi. Sovet vətəndaşlığımızla qürurlanırdıq. Bizim üçün 15 respublika sərhədsiz idi. Sərhəd dedikdə nəhəng Sovet dövlətinin sınırları nəzərdə tutulurdu. Biz bir ailə kimi yaşadığımız bir ölkədə nə zaman-sə müharibə görə biləcəyimizi heç ağılımıza da gətirməzdik. 90-cı illərdə baş verənlər bütün fikirlərimizi alt-üst etdi. Sən demə qarşı düşmən, hiyləgər, minsifət, qanımıza susayan, qonumuzda bəslədiyimiz ilan - erməni yatmayıb, biz yatmışıq...

- Yaradıcılığınızda olan hüzn təkcə vətənə bağlı olan mövzularda deyil, digər şeirlərinizdə də hiss olunur. Bunun səbəbi nədir?

- Həyatımda baş verən vaxtsız-vədəsiz itkilər. Doğmalarımı erkən itirməyim, bəlkə də, mənə təsir edən ən başlıca amillərdən biridir. 6 yaşımda atama itirməyimlə sanki uşaqlığıma itirdim. Şeirlərimdə oyuncaqlı uşaqlığımdan danışmaqla sanki o anlara

landırmaq lazım gələsəydi bu elə çox güman ki, payız olardı. Çünki yaz çox qısa olur. Eynən insanın ömründəki sevinc kimi. Sevinc bütün ömrü boyu olur, sadəcə sevincimiz dəqiqələr var. Qış fəsilində isə sanki bir ixtiyarlıq var. Düşünən bir ixtiyarlıq. İnsan ömrün bütün fəsillərini yaşayır. Şairə bir gündə ömrün dörd fəsilini də yaşaya bilər.

- Tənqidlə aranız necədir? Reaksiyalarınız maraqlıdır.

- Ümumiyyətlə, tənqid sözünü qəbul etmirəm. Poeziya, heç şübhəsiz istedadla araya-ərsəyə gələn poeziya ayrı-ayrı fərdlərin müxtəlif bucaq altında dünyaya baxışdır. Mən dünyanı belə görürəm. Çayların öz məcrası, axın istiqaməti olur. Bir vaxt bir çayın yolunu, qolunu dəyişmək istədilər, olmadı.

Hər kəsin öz yolu var. Mən məsləhəti eşidə bilərəm. Ağıllı dost məsləhətini. Yoxsa, “sən belə yazma, belə yaz!”

- Şeirdə sizin üçün nə əsasdır: məzmun, yoxsa forma?

- Mən şeiri yaşayıram. Düşünürəm ki, şeirdə fikir əsasdır. Şeiri formaya salmağı sevmirəm. Şeir nə cür doğulursa, elə də yaşamaq, qanadlanmalıdır. Poeziya axı uçuşdu. Qafiyələrə, ölçülərə fikir vermərəm. Mənim üçün əsas daxilimin səsi, sözü, enerjisidir.

- Yaradıcılığınızın ana xəttini təşkil edən vətənə sevgi, igidlik, dönməzliyin təsvirini verdiyiniz bir çox şeirləriniz mövcuddur. Onlarda təsvir olunan belə lirik qəhrəmanlardan hansılarını həyatda olan real insanların prototipi kimi əks etdirmisiniz?

- Şeir əlbəttə ki, elə-belə yaranmır. Bəzən elə olur ki, hansısa bir hadisə sənə təsir edir, ağırdır, onu mütəq kağızla bölüşmək lazımdır. Yaradılan qəhrəmanların bir sıra xüsusiyyətləri xəyal gücünün köməyi ilə yaradılırsa, digər tərəfdən həyatda olan konkret insan da yazının prototipi, ünvanı ola bilər. Amma əsas qəhrəmanlarımı - müşahidə etdiyim insanları ümumiləşdirərək ərsəyə gətirirəm.

- Mütaliə ilə bağlı danışırıdınız... Çağdaş ədəbiyyatda kimləri oxuyursunuz?

- İstər Azərbaycan, istərsə də dünya ədəbiyyatında poeziyaya daha çox üstünlük verirəm. Nizamidən başlayaraq müasirlərəcən ən yaxşı nümunələr oxuyuram. Bəzən oxuduğum şeirləri düşünərək özüm-özümə deyirəm ki, bəlkə bu cür sənət əsəri varsa, mən heç nə yazmayım? Stolüstü şeir kitabım isə Musa Yaqubun şeirləridir. Bu şeirlər içərisində Musa Yaqubun öz xanımına həsr etdiyi şeir mənə üçün ən dəyərlilərimdən biridir. O bu şeirdə xanımını itirmək qorxusundan danışır. Şeirin yazılmasından 2 il sonra xanımı vəfat edib. Görür, şairlərdə öncəgörmə hissi, duyğusu çox güclüdür, çox...

*Bu sual mənimdir çətin, ya asan;
Demirəm nə küsü, nə barış üçün.*